

**DENETİM KALİTESİNİN KAZANÇ YÖNETİMİ UYGULAMALARI ÜZERİNDEKİ
ETKİSİ: BIST ŞİRKETLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

OMER FARUK GULEC,
Kırklareli University Business Administration Department
Assistant Professor

HÜSEYİN TEMİZ,
Bozok University Department of Health Management
Assistant Professor

ERKAN ÖZTÜRK
Kırklareli University Business Administration Department
Assistant Professor

Sent by: omerfarukgulec@klu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada 2010-2014 yılları arasında Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren 152 finansal olmayan şirket ve 650 firma-yıl gözlemi analiz edilerek kazanç yönetimi ile denetim kalitesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Kazanç yönetimi Modifiye Edilmiş Jones Modeli (MJM) kullanılarak hesaplanmış ve isteğe bağlı tahakkuklar tespit edilmiştir. Denetim kalitesinin belirlenmesinde dört büyük denetim şirketi kukla değişken olarak kullanılmıştır. Şirketlerin yaklaşık %66'lık bir bölümü dört büyük denetim şirketi tarafından denetlenmektedir. Analiz sonuçlarına göre, dört büyük denetim şirketi tarafından denetlenme ile kazanç yönetimi davranışları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Bir başka ifadeyle, yüksek kalitedeki denetimin kazanç yönetimini azaltmada etkili olduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak, firma büyüklüğü ve firma borçluluk düzeyi değişkenleri ile isteğe bağlı tahakkuklar arasında da ilişki olduğuna yönelik kanıtlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Denetim Kalitesi, Kazanç Yönetimi, İsteğe Bağlı Tahakkuklar*
JEL Sınıflandırması: M40, M41, M42

**EFFECTS OF AUDIT QUALITY ON EARNINGS MANAGEMENT: A RESEARCH ON
BIST COMPANIES**

ABSTRACT

This study examines the association between earnings management and audit quality through analyzing 152 non-financial companies operating in Borsa Istanbul and 650 firm-year observations between the years of 2010-2014. Earnings management is calculated by using Modified Jones Model (MJM) and discretionary accruals are identified. Big four auditors are used to determine the audit quality as dummy variable.

Approximately 66% of firms are audited by the big four audit companies. According to the results, there is a negative relationship between the firms that are audited by big four and earnings management behavior. In other words, it is indicated that high quality auditors are effective in reducing earnings management. In addition, the relationship between firm size, leverage and discretionary accruals are also associated.

Keywords: *Audit Quality, Earning Management, Discretionary Accruals*

JEL Classification: M40, M41, M42

GİRİŞ

20. Yüzyılın sonu ve 21. Yüzyılın başlarında, Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Avrupa'da yaşanan Sunbeam, Cendant, Waste Management, Enron, Worldcom, Xerox, RiteAid ve ComRoad gibi muhasebe skandallarının bir sonucu olarak, muhasebe araştırmaları kazanç yönetimi konusuna daha fazla yönelmeye başlamıştır. Yapılan araştırmalardaki temel varsayım, bir işletmenin bir faaliyet dönemi içerisinde gerçekleşen tahakkuklarının isteğe bağlı kısımları olarak tanımlanan kazanç yönetimi uygulamalarının (Önder ve Ağca, 2013), muhasebe skandallarının önemli bir sebebi olarak kabul edilmesidir (Aslanoğlu vd. 2016). Bu varsayımdan yola çıkılarak, finansal raporlarının denetim kalitesi yüksek olan şirketlerdeki isteğe bağlı tahakkukların, finansal raporlarının denetim kalitesi düşük olan şirketlerdeki isteğe bağlı tahakkuklara kıyasla daha kısıtlı olduğu yönünde oluşturulan bir hipotez ilk kez Healy ve Wahlen (1999) tarafından test edilmiş ve bu çalışmayı takiben yapılan bilimsel çalışmalar neticesinde konu ile ilgili geniş bir literatür oluşmuştur.

Denetim firmasının büyüklüğü ile denetim kalitesi arasında pozitif bir ilişki olduğu çeşitli araştırmalarda ortaya konulmuştur. Örneğin Lennox (1999) büyük denetim firmalarının daha etkin bir denetim anlayışına sahip olmaları gerektiğini belirtmiştir. Çünkü bu şirketler mevcut ve potansiyel müşteri kitlesini kaybetmemek ve buna ek olarak piyasadaki itibarını yitirmemek adına daha dikkatli, özenli ve doğru incelemeler yapmakla yükümlüdürler. Şöhretli denetim firmalarının büyük miktarlarda varlığa sahip olması (Deep Pocket Hypothesis) olası bir olumsuzluk karşısında kendilerine karşı açılacak tazminat davalarının boyutunu da artıracaktır. Bu yüzden bilinirliği yüksek olan denetim firmaları herhangi bir hukuki veya finansal yaptırıma maruz kalmamak adına faaliyetlerini titiz yürütmek zorundadır. Buna ek olarak Choi vd. (2008) çalışmalarında büyük denetim firmalarının daha yüksek denetim ücreti talep ederek daha yetkin ve becerili denetçileri bünyesinde çalıştırdığını ve yüksek kalitede denetim hizmeti sunabilmek için teknolojik altyapıya yatırım yaptıklarını tespit etmiştir.

Çalışmada, literatürde denetim kalitesinin ölçülmesinde sıklıkla kullanılan denetim firmalarının dört büyük denetim firmasından biri olup olmaması değişkeni kullanılarak denetim faktörü modelde incelenmiştir. Kazanç yönetiminin tespitinde Modifiye edilmiş Jones Modeli aracılığıyla hesaplanan isteğe bağlı tahakkuklar hesaplanmış ve diğer kontrol değişkenleriyle birlikte Borsa İstanbul'da 2010 - 2014 yılları arasında işlem gören 152 finansal olmayan işletmenin isteğe bağlı tahakkuk miktarları ile denetim kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığı ele alınmıştır. Buna ek olarak birçok modelde kontrol değişkeni olarak yer alan firma büyüklüğü ve firmanın borçluluk düzeyi değişkenleri de modele dâhil edilmiştir.

Gelişmekte olan ülkelerden biri olan Türkiye’de yüksek kalitede denetim hizmeti sunan ve itibarı yüksek denetim firmalarının kendilerinden beklendiği gibi kazanç yönetimi üzerinden baskılayıcı bir unsur oluşturup oluşturmadıklarını saptayabilmek çalışmanın en önemli motivasyonudur. Diğer gelişmekte olan ülkelerde de rastlanılabileceği gibi eğer bir denetim firması ilgili ülkede potansiyel bir hukuki ya da finansal yaptırımla karşılaşmayacağını düşünürse, denetim standartları ve kalitesi düşüklük gösterebilir. Gelişmiş ülkelerde aynı denetim firmasının gelişmekte olan ülkelerde de benzer prosedürlerine devam edip etmediğinin tespiti çalışmanın en önemli amaçları arasındadır.

Çalışmanın birinci bölümünde kazanç yönetimi ve denetim kalitesi ilişkisi üzerinde durulmuş ikinci bölümde ise literatürdeki diğer çalışmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde hipotezlerin test edilmesi için veri, yöntem ve değişkenler yer alırken, son bölümde çalışmanın bulguları ve sonuç kısmı ele alınmıştır.

1. KAZANÇ YÖNETİMİ VE DENETİM KALİTESİ İLİŞKİSİ

Healey ve Wahlen (1999) kazanç yönetimini, yöneticilerin raporlanan muhasebe verilerini kendi amaç ve çıkarları doğrultusunda kullanması ve işletmenin ekonomik performansı hakkında yanlış yönlendirmeye neden olacak düzeltme ve işlemlerin yapılması şeklinde tanımlamıştır. Yöneticiler analist tahminlerini yerine getirebilmek, sözleşmelere ve firma performansına bağlı prim, bonus vb. gelirlerini maksimize etmek ve farklı dönemlerdeki kârları düzgünleştirerek daha stabil bir kazanç politikası elde etme motivasyonları ile kâr yönetimi faaliyetlerinde bulunurlar (Dechow ve diğerleri 2010). Tahakkuk düzeyi işletmelerin ve mali işlemlerin karmaşık düzeyiyle doğru orantılı olarak işletme yöneticilerinin kararlarına bağlı bir şekilde değişkenlik gösterir.

McNichols ve Stubben (2008) kazanç yönetiminin sınırının işletmenin denetçisine bağlı olduğunu belirtmiştir. Örneğin denetim alanında kalitenin artmasıyla işletmenin finansal raporlarının hazırlanmasında daha muhafazakâr bir anlayış benimseyeceği savunulmuştur.

Literatürde, denetim kalitesi ile kazanç yönetimi arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardaki araştırma hipotezi, denetim kalitesi yüksek olan finansal tablolardaki isteğe bağlı tahakkuklara dayalı muhasebe manipülasyonunun, denetim kalitesi düşük olan finansal tablolardaki isteğe bağlı tahakkuklara dayalı muhasebe manipülasyonuna nazaran daha kısıtlı olduğu yönündedir. Bu hipotezin oluşmasına katkı sağlayan çalışma ise DeAngelo (1981) tarafından yapılmıştır. Söz konusu çalışmada, denetimin kalitesinin denetçinin bağımsızlığına bağlı olduğuna işaret edilmiştir. Ayrıca çalışmada; denetim kalitesi yüksek olan denetçilerin denetim raporlarını hazırlarken kullanacakları sorgulayıcı muhasebe metotları sayesinde, finansal bilginin raporlanması ile ilgili hataları ve düzensizlikleri büyük bir olasılıkla açığa çıkartabileceklerine de vurgu yapılmaktadır.

Günümüzde, denetim kalitesinin ölçümünde kullanılan değişkenler direkt ölçüm değişkenleri ve endirekt ölçüm değişkenleri olmak üzere iki sınıfa ayrılmaktadır (Chadegani, 2011). Direkt ölçüm değişkenleri; finansal raporların genel kabul görmüş

muhasebe ilkeleri ile uyumluluğu, kalite kontrol incelemesi, iflas masası incelemesi ve SEC (U.S. Security and Exchange Commission) performansı ölçümlerinden oluşmaktadır. Diğer yandan, endirekt ölçüm değişkenleri; denetim firması büyüklüğü, denetçi görev süresi, endüstri uzmanlığı, ekonomik bağımlılık, itibar ve sermaye maliyeti ölçümlerinden oluşmaktadır. Denetim firması büyüklüğünü denetim kalitesini açıklayan önemli bir değişken olarak tanımlayan DeAngelo'dan (1981) günümüze kadar yapılan çalışmalarda kullanılan en yaygın yöntem ise denetim firmalarının büyüklük ölçeğine göre dördü, beşli veya altılı gruplara ayrılması yöntemidir. Buradaki varsayım, büyük ölçekli denetim firmalarının itibar, müşteri ve gelir kaybı ile gelecekte karşılaşılabilecek davalara tazminat ödeme gibi maddi kayıplara neden olabilecek durumlarla karşılaşma olasılığına karşı daha temkinli hareket etme eğilimli olmaları ile ilgilidir (Karacaer ve Özek, 2010).

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Literatürde yer alan birçok çalışma kazanç yönetimi üzerinde denetimin rolü ve etkisini ortaya koyarken, denetim firmasının ünü, denetçinin tecrübesi, denetim için ödenen ücretler ve özellikle denetim firmasının dört büyük denetim firması olarak bilinen şirketler arasında olup olmadığı unsurlarını göz önünde bulundurmaktadır. Denetim kalitesi ile kazanç yönetimi uygulamaları arasındaki ilişkiyi inceleyen öncü çalışmalardan birisi Healy ve Wahlen (1999) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmayı takiben yapılan bilimsel çalışmalarda, kazanç yönetiminin tespitinde kullanılan modeller ve denetim kalitesinin tespitinde kullanılan değişkenler zaman içerisinde geliştirilmiştir. Bu nedenle, bilimsel literatürde yer alan çalışmalarda görece olarak birbirlerinden farklı sonuçlara ulaşılmıştır.

DeAngelo (1981) denetim kalitesinin iki temel işlevle tanımlanabileceğini belirtmiştir. Bunlardan birincisi olan teknik yeterlilik işletmelerin önemli sayılabilecek yanlış ve hatalarının tespiti olarak ifade edilirken, denetçi raporunda tespit edilen hatalara yer verilmesi ve özgürce raporlanması ise denetçi bağımsızlığı işlevini yerine getirmektedir. Denetçi bağımsızlığı mekanizmasında meydana gelebilecek problemler, işletmelerin özellikle kazanç yönetimi davranışlarının doğru analizi önündeki en büyük engel olarak görülebilir.

Birçok çalışmada dört büyük denetim firması olarak ele alınan denetim kalitesi faktörü bazı çalışmalarda beş veya altı denetim şirketini kapsamaktadır. Denetim şirketlerinin büyüklüğünü denetim kalitesi göstergesi olarak esas alan çalışmaların büyük bir kısmı denetim kalitesi ile isteğe bağlı tahakkuklar arasında anlamlı ve negatif bir ilişki elde etmiştir.

Karacaer ve Özek (2010), Ahmad vd. (2016) ve Khalil ve Özkan (2016) çalışmaları dört büyük denetim firmasını temel denetim kalitesi değişkeni olarak kullanmışlar ve dört büyük denetim şirketi tarafından denetlenen şirketlerin kazanç yönetimi faaliyetlerinde negatif yönlü bir sonuç ortaya çıktığını belirtmişlerdir.

Becker vd. (1998) tarafından yapılan çalışmada, altı büyük denetim firması ile bunların dışında kalan denetim firmaları tarafından denetlenen işletmeler incelenmiş; altı büyük

dışında kalan denetim firmaları tarafından denetlenen işletmelerde isteğe bağlı tahakkukların daha fazla görüldüğüne dair bulgulara ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca; düşük denetim kalitesinin muhasebede esnekliğe neden olduğuna da vurgu yapılmıştır. Benzer sonuçlara Francis vd. (1999), Bauwhede vd. (2003) ve Krishnan (2003) çalışmalarında da ulaşılmış ve yine altı büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerde kazanç yönetimi uygulamalarına daha az rastlandığı yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Ancak bazı çalışmalarda bu hipotezi destekleyen sonuçlara ulaşılamamıştır. Örneğin, Piot ve Janin (2005) tarafından yapılan çalışmada, ABD’de yapılan çalışmaların aksine denetim firmasının büyüklüğü ile denetim kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Türkiye’de ise Aslanoğlu vd. (2016) tarafından yapılan çalışmada, büyük dört denetim firması tarafından denetlenen firmalarda kazanç yönetimi uygulamalarına daha az rastlandığına dair yeterli kanıt bulunamamıştır. Ayrıca; denetim görüşü, denetim firmasının değişmesi ve baş denetçinin değişmesi değişkenleri ile kazanç yönetimi uygulamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

Ülkelerin hukuk sistemlerinin ve vergi politikalarının denetim kültürünü ve kalitesini etkilediği ve kazanç yönetimi tespiti için önemli bir değişken olduğu birçok çalışmada ele alınmıştır ve denetim ile kazanç yönetimi ilişkisine farklı bir perspektiften yaklaşmıştır. Hukuk sistemi ile bağlantılı olarak yatırımcıların ne kadar korunduğu ve ülkelerin yabancı yatırımcılarla ilgili izlediği politikalarda bir diğer önemli değişken olarak literatürde yer almaktadır (Leuz vd. 2003). Tendeloo ve Vanstraelen (2011) tarafından yapılan çalışmada, sıkı vergi politikalarına sahip olunması nedeniyle denetim hatalarının tespit edilme ihtimalinin nispeten daha yüksek olduğu ülkelerde, dört büyük denetim firması tarafından yapılan denetimlerde kazanç yönetimi uygulamalarının daha sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Memiş ve Çetenak (2012) geliştirmekte olan 8 ülke ve 1507 işletme için kazanç yönetimi ve denetim kalitesi arasındaki ilişkiyi ülkelerin hukuk sistemlerini de ele alarak değerlendirmiş ve özellikle Brezilya ve Meksika gibi ülkelerde denetim kalitesinin kazanç yönetimini azaltıcı yönde etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Denetim kalitesi ile kazanç yönetimi arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı çalışmalarda da özellikle denetim komitesinin varlığı veya yönetim kurulunda yer alan bağımsız üye sayısı gibi belirli kurumsal yönetim değişkenleri ele alınmıştır (Khalil ve Ozkan 2016).

3. ARAŞTIRMA TASARIMI

3.1. Örneklem ve hipotez

Çalışmada belirlenen amaç doğrultusunda, finansal tabloları dört büyük denetçi firma tarafından denetlenen ve finansal tabloları dört büyük denetçi firma dışındaki denetçi firmalar tarafından denetlenen firmaların kâr yönetimi göstergesi olarak literatürde kullanılan isteğe bağlı tahakkuklarında (discretionary accruals, DAC) farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla Borsa İstanbul İmalat Sektöründe yer alan firmalar 2009-2014 yılları arasında incelenmiştir. İnceleme dönemi her ne kadar 2009-2014 yılları olsa da, kullanılan modellerde bir önceki dönem verileri değişkenlerin hesaplanmasında kullanıldığı için 2010-2014 yılları arasını kapsayan dönem çalışmanın örneklemine oluşturmaktadır. Çalışmada diğer kontrol değişkenleriyle birlikte şu temel hipotez test edilmiştir.

H1: Dört büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerde kazanç yönetimi uygulamalarına daha az rastlanılmaktadır.

Tablo 1’de İmalat Sektöründe faaliyet gösteren örneklem firmalarına ait alt sektör ve denetçi firma bilgileri raporlanmıştır.

Tablo 1. Örneklem Firmalarına Ait Sektör ve Denetçi Firma Bilgisi

Alt Sektörler	Firma Sayısı	Ort.			
		DAC	Big4	Diğer	Big4 %
Taş ve Toprağa Dayalı	24	0,0146	18	6	75%
Gıda, İçki, Tütün	18	-0,0320	13	5	72%
Kimya, Pet. Kauç. ve Plast. Ürünler	21	-0,0003	18	3	86%
Metal Eşya, Makine	21	0,0034	17	4	81%
Teknoloji	7	0,0166	5	2	71%
Kağıt ve Kağıt Ürünleri	10	-0,0071	7	3	70%
Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri	16	0,0034	5	11	31%
Toptan ve Perakende Ticaret	12	0,0140	6	6	50%
Metal Ana Sanayi	16	0,0112	7	9	44%
Elektrik, Gaz, Su	4	-0,0515	2	2	50%
Ulaştırma, Haberleşme	3	-0,0491	3	0	100%
Toplam	152		101	51	66%*

* İnceleme döneminde BIG4 tarafından denetlenmeye başlayan firmalar Diğer olarak değerlendirilmiştir.

*Big4 (Dört büyük denetim şirketi), Diğer (Diğer denetim şirketleri), DAC (İsteğe bağlı tahakkuk düzeyi)

Tablo 1’de görüldüğü gibi toplam 152 firma analiz kapsamında incelenmiştir. Söz konusu firmaların 2010-2014 dönemlerinde eksik veri ve uç değerlerin çıkarılmasının ardından toplam 650 firma-yıl gözlem analize dâhil edilmiştir. Alt sektörlere ait ortalama DAC değerleri incelendiğinde, beş alt sektörün kâr azaltıcı, altı alt sektörün ise kâr arttırıcı DAC değerine sahip olduğu görülmektedir.

3.1. Çalışmada kullanılan yöntem

Çalışmada örneklem firmalarına ait isteğe bağlı tahakkukları (DAC) hesaplamak için Modifiye Edilmiş Jones Modeli (MJM) kullanılmıştır (Dechow, Sloan, ve Sweeney, 1995). Modelin genel ifadesi şu şekilde ifade edilmektedir.

$$\frac{TAC_{j,t}}{TA_{j,t-1}} = \alpha_{j,t} \left(\frac{1}{TA_{j,t-1}} \right) + \beta_{1j,t} \frac{(\Delta REV_{j,t} - \Delta REC_{j,t})}{TA_{j,t-1}} + \beta_{2j,t} \frac{PPE_{j,t}}{TA_{j,t}} + \varepsilon_{j,t}$$

$TAC_{j,t}$ = j firmasının t dönemindeki toplam tahakkuk tutarı (Vergi öncesi kâr – Faaliyetten sağlanan nakit akışı)

$\Delta REV_{j,t}$ = j firmasının t dönemindeki gelir değişim ($Satışlar_t - Satışlar_{t-1}$)

$\Delta REC_{j,t}$ = j firmasının t dönemindeki ticari alacak tutarındaki değişim (T. Alacaklar_t – T. Alacaklar_{t-1})

$PPE_{j,t}$ = j firmasının t dönemindeki brüt toplan duran varlık tutarını

$TA_{j,t-1}$ = j firmasının t-1 dönemindeki toplam varlık tutarı

$\epsilon_{j,t}$ = Modelin açıklanamayan kısmını (kalıntı değer, residual) ifade etmektedir.

Çalışmada belirlenen amaç doğrultusunda dört büyük denetçi firma tarafından denetlenen firmalara ait DAC değerleri ile diğer firma DAC değerleri arasında fark olup olmadığını tespit etmek için kullanılan model aşağıdaki şekilde ifade edilebilir (Astami vd., 2017).

$DAC_{j,t} = \alpha_0 + \beta_1 BIG4_{j,t} + \beta_2 Size_{j,t} + \beta_3 Leverage_{j,t} + \beta_4 AbsTac_{j,t} + \epsilon_{j,t}$
 $DAC_{j,t}$ = j firmasının t dönemindeki MJM yoluyla elde edilen isteğe bağlı tahakkuk değeri

$BIG4_{j,t}$ = firmaları denetçi firmalara göre gruplandıran kategorik (kukla, dummy) değişken.

Firma dört büyük denetçi firma tarafından denetleniyorsa 1, diğer denetçi firmalardan biri tarafından denetleniyorsa o değeri almıştır.

$Size_{j,t}$ = j firmasının t dönemindeki toplam varlıklarının doğal logaritması

$Leverage_{j,t}$ = j firmasının t dönemindeki kaldıraç oranı (Toplam Borç / Toplam Varlıklar_t)

$AbsTac_{j,t}$ = j firmasının t döneminde hesaplanan TAC değerinin mutlak değeri

$\epsilon_{j,t}$ = Modelin açıklanamayan kısmını (kalıntı değer, residual) ifade etmektedir.

Modelde yer alan $BIG4$ değişkenine ait β katsayısının istatistiksel olarak anlamlı olduğu olmaması hipotezin doğrulanması açısından önemlidir. Bu katsayı finansal tabloları dört büyük denetçi tarafından denetlenen firmalarla diğer denetçiler tarafından denetlenen firmalara ait DAC değerlerinin anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığının sınanmasında kullanılacaktır. Modelde yer alan diğer açıklayıcı değişkenler ise firmaların isteğe bağlı tahakkukları üzerinde etkisi olduğu literatürde belirlenen değişkenlerden oluşmaktadır (Becker, DeFond, Jiambalvo ve Subramanyam, 1998), (Benkel, Mather ve Ramsay 2006), (Nobes ve Perramon, 2013).

3.2. Tanımlayıcı İstatistikler

Tablo 2. Örneklem Firmalarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Panel A. Diğer Denetim Şirketleri Tarafından Denetlenen İşletmeler

Değişkenler	Dac	Size	Leverage	AbsTac	Big4
Ortalama	0,02	19,47	0,46	0,07	NA
Ortanca	0,01	19,38	0,47	0,05	NA
En Yüksek	0,47	23,89	0,90	0,71	NA
En Düşük	-0,59	15,86	0,02	0,00	NA

Std. Sapma	0,13	1,58	0,22	0,08	NA
Gözlem Sayısı	206	206	206	206	NA
<i>Panel B. Big4 Tarafından Denetlenen İşletmeler</i>					
Değişkenler	Dac	Size	Leverage	AbsTac	
Ortalama	-0,01	19,52	0,47	0,07	NA
Ortanca	-0,01	19,43	0,48	0,05	NA
En Yüksek	0,36	23,96	0,90	0,84	NA
En Düşük	-0,55	15,06	0,04	0,00	NA
Std. Sapma	0,09	1,52	0,21	0,09	NA
Gözlem Sayısı	444	444	444	444	NA
<i>Panel C. Tüm Örneklem</i>					
Değişkenler	Dac	Size	Leverage	AbsTac	Big4
Ortalama	0,00	19,50	0,47	0,07	0,68
Ortanca	0,00	19,42	0,47	0,05	1,00
En Yüksek	0,47	23,96	0,90	0,84	1,00
En Düşük	-0,59	15,06	0,02	0,00	0,00
Std. Sapma	0,11	1,54	0,21	0,09	0,47
Gözlem Sayısı	650	650	650	650	650

Tablo 2’de örneklem grubunda yer alan firmalara ait tanımlayıcı istatistikler raporlanmıştır. Söz konusu tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde dört büyük denetçi firma tarafından denetlenen firmaların tanımlayıcı istatistiklerinin benzer olduğu görülmektedir. Bu benzerlik, firmalara ait ortalama DAC değerlerinde farklılaşmaktadır. Dört büyük denetçi firma tarafından denetlenen firmaların ortalama DAC değerleri -0,01 düzeyindeyken, diğer denetim firmaları tarafından denetlenen firmalara ait ortalama DAC değerinin 0,02 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bunun yanında, tüm örneklem firmalarına ait tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, 650 firma - yıl gözlemin %68’inin dört büyük denetçi firma tarafından denetlenen firmalara ait gözlemlerden oluştuğu ifade edilebilir. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon bulguları Tablo 3’de raporlanmıştır.

Tablo 3. Korelasyon Bulguları

Değişkenler	Dac	Size	Leverage	AbsTac
Dac	1,00			
Size	0,10***	1,00		
Leverage	-0,11***	0,10***	1,00	
AbsTac	-0,10***	-0,22***	0,02	1,00

*** %1 düzeyinde anlamlı korelasyon bulgularını ifade etmektedir.

Tablo 3'de yer alan bulgulara göre, firmaların DAC değerleri ve büyüklükleri arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı korelasyon bulgularına ulaşılmıştır. Diğer taraftan DAC değerleri, firmaların kaldıraç oranı (leverage) ve tahakkuk tutarlarının mutlak büyüklükleri ile negatif yönlü anlamlı korelasyon bulgularına sahiptir. Bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon bulguları incelendiğinde, firmaların büyüklükleri ve kaldıraç oranları arasında pozitif, tahakkuk tutarlarının mutlak büyüklükleri arasında negatif yönlü anlamlı korelasyon bulguları elde edilmiştir.

3.2. Çalışmanın Bulguları

Çalışma kapsamında denetim firması farklılığına göre (Big4, NonBig4) gruplandırılan firmalara ait MJM'den elde edilen DAC değerlerine ait fark testi sonuçları Tablo 4'de raporlanmıştır.

Tablo 4. İsteğe Bağlı Tahakkuklar (DAC) Fark Testi Bulguları

Gruplar	T-istatistiği	Serbestlik Drc.	Olasılık	Ortalama	Ortalama Fark
NonBig4	2,41	205	0,02**	0,02	0,02
Big4	-2,24	443	0,03**	-0,01	-0,01

** %5 düzeyinde anlamlı farklılık olduğunu ifade etmektedir.

Söz konusu tablo incelendiğinde, iki grupta yer alan firmalara ait ortalama DAC değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olduğu görülmektedir. Dört büyük denetçi firma tarafından denetlenen firmalara ait DAC değeri ortalaması -0,01 düzeyinde iken, diğer denetçi firmalar tarafından denetlenen firmalara ait ortalama DAC değerlerinin 0,02 düzeyinde olduğu görülmektedir.

İnceleme döneminde ortalama DAC değerleri istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olan iki grup arasındaki DAC değeri farkının gruplar arasında da farklı olup olmadığını test etmek amacıyla gerçekleştirilen regresyon analizine ait bulgular Tablo 5'de raporlanmıştır.

Tablo 5. Regresyon Analizine Ait Bulgular

Değişken	Katsayı (β)	Std. Hata	T-İstatistik	Olasılık
Size	0,01	0,00	2,45	0,01**
Leverage	-0,06	0,02	-2,89	0,00***
AbsTac	-0,10	0,05	-1,99	0,05*
Big4	-0,03	0,01	-3,51	0,00***
C	-0,08	0,05	-1,40	0,16
R ²	0,05	F-İstatistik		8,16
Düzeltilmiş R ²	0,04	F-İstatistik	Olasılık	0,00
Regresyon Std. Hata	0,10	Durbin-Watson İstat.		1,78

***, **, * Sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlı sonuçları ifade etmektedir.

Söz konusu tabloda raporlanan bulgular incelendiğinde, kurulan modelin R² değerinin %4 olduğu görülmektedir. Bulgudan yola çıkarak bağımlı değişkende meydana gelen birim değişimin %4'ünün modelde yer alan bağımsız değişkenler tarafından açıklandığı ifade edilebilir. Modelin genel anlamlılığının göstergesi olan F istatistiği olasılık değerinin 0,05'ten küçük olması da modelin genel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir.

Çalışma amacı doğrultusunda test edilmek istenen MJM'den elde edilen DAC değerlerinin iki grup arasında farklı olup olmadığı sorusu, Big4 değişkenine ait katsayının yönü ve istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı dikkate alınarak cevaplanabilir. Söz konusu değişkene ait katsayının -0,03 olması ve katsayıya ait t-istatistik olasılık değerinin 0,01'den küçük olması, model kapsamında elde edilen katsayının istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Bulgudan yola çıkarak, dört büyük denetçi firma tarafından denetlenen firmalara ait DAC değerlerinin diğer denetim firmaları tarafından denetlenen firmalara ait DAC değerlerinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklı ve daha düşük olduğu (-0,03) yorumu yapılabilir.

4. SONUÇ

Bu çalışmada, araştırmamızın temel hipotezini test etmek amacıyla Borsa İstanbul imalat sanayiinde işlem göre 152 şirketin 2010-2014 veri aralığındaki toplam 650 gözlem verisi incelenmiştir. Araştırmamızın analiz kısmında, öncelikli olarak isteğe bağlı tahakkukların kar üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar, isteğe bağlı tahakkukların Borsa İstanbul imalat sanayii kapsamındaki beş alt sektörde karı azaltıcı yönde, altı alt sektörde ise karı arttırıcı yönde etkisi olduğu tespit edilmiştir. İsteğe bağlı tahakkukları karı arttırıcı yönde kullanan sektörlerin başında teknoloji sektörü geliyorken, karı azaltıcı yönde kullanan sektörlerin başında elektrik, gaz, su sektörünün gelmektedir.

Denetim kalitesi ile kazanç yönetimi uygulamaları arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmada, bilimsel literatürde yer alan çalışmaların birçoğunda olduğu gibi denetim kalitesi ile kazanç yönetimi uygulamaları arasında negatif bir ilişkinin var olduğu test edilmiştir. Diğer bir ifadeyle; dört büyük denetim şirketi tarafından denetlenen şirketlerdeki kazanç yönetimi uygulamalarının, diğer denetim şirketleri tarafından denetlenen şirketlere nazaran daha kısıtlı olduğuna dair kanıtlar elde edilmiştir. Elde edilen bu sonuç, dört büyük denetim firmasının denetim kalitesi konusunda gösterdikleri hassasiyetin, Türkiye için de geçerli olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmadan elde edilen diğer bir sonuç ise Borsa İstanbul'da yer alan imalat sanayii şirketlerinin isteğe bağlı tahakkuklarının tespitidir. Yapılan inceleme sonucunda, firma büyüklüğü ve firma borçluluk düzeyi değişkenleri ile isteğe bağlı tahakkuklar arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, çalışmada incelenen imalat sanayii şirketlerinin aktif toplamalarını ve toplam borçlanma düzeylerini etkileyecek düzeyde muhasebe manipülasyonu uyguladıkları anlamına gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmad, L., Suhara, E., & Ilyas, Y. (2016). "The Effect of Audit Quality on Earning Management within Manufacturing Companies Listed on Indonesian Stock Exchange", *Research Journal of Finance and Accounting*, 7-8, 132-138.
- Aslanoğlu, S., Cengiz, S., Dinç, Y., & Diliz, M.Ş. (2016). "Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Bağımsız Denetim Kalitesi Üzerine Etkisi: BİST'de Bir Uygulama", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 69, 1-24.
- Astami, E. W., Rusmin, R., Hartadi, B., & Evans, J. (2017). "The role of audit quality and Culture influence on earnings management in companies with excessive free cash flow: Evidence from the Asia-Pacific region." *International Journal of Accounting and Information Management*, 25(1), 21-42.
- Bauwhede, H.V., Willekens, M., & Gaeremynck, A. (2003), "Audit Firm Size, Public Ownership, and Firms' Discretionary Accruals Management", *The International Journal of Accounting*, 38, 1-22.
- Becker, C., Defond, M.L., Jiambalvo, J., & Subramanyam, K.R. (1998). "The Effect of Audit Quality on Earnings Management", *Contemporary Accounting Research*, 15-1, 1- 24.
- Benkel, M., Mather, P., & Ramsay, A. (2006). "The association between corporate governance and earnings management: The role of independent directors." *Corporate Ownership & Control*, 3(4), 65-75.
- Chadegani, A.A. (2011). "Review of Studies on Audit Quality", *International Conference on Humanities, Society and Culture, IPEDR Vol.20, Iacsit Press, Singapore*, 312-317.
- Choi, J., J. Kim, X. Liu, & D. Simunic (2008), "Audit Pricing, Legal Liability Regimes, and Big 4 Premiums: Theory and Cross-Country Evidence", *Contemporary Accounting Research*, 25 (1): 55-99.
- DeAngelo, L. E. (1981). "Auditor Size and Audit Quality", *Journal of Accounting and Economics*. 3-3, 297-322.

- Dechow, P. M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). "Detecting earnings management." *Accounting review*, 193-225.
- Dechow, P., W. Ge, & C. Schrand. 2010. "Understanding Earnings Quality: A Review Of The Proxies, Their Determinants and Their Consequences", *Journal of Accounting and Economics*, 50 (2).
- Healy, P.M., & Wahlen, J.M. (1999). "A Review of the Earnings Management Literature and its Implications for Standard Setting", *Accounting Horizons*, 13-4, 365-383.
- Karacaer, S., & Özek, P. (2010). "Denetim Firmasının Büyüklüğü ve Kar Yönetimi İlişkisi: İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Araştırma", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 48 60-74.
- Khalil, M., & Özkan, A. (2016). "Board Independence, Audit Quality and Earnings Management: Evidence From Egypt", *Journal of Emerging Market Finance*, 15-1, 84-118.
- Krishnan, G.V. (2003). "Does Big 6 Auditor Industry Expertise Constrain Earnings Management?", *Accounting Horizons*, 17, 1-16.
- Lennox, C. (1999), "Are Large Auditors More Accurate Than Small Auditors?" *Accounting and Business Research*, 29(3), 217-227.
- Leuz, C., Nanda, D., & Wysocki, P. (2003), "Earnings Management and Investor Protection: An International Comparison", *Journal of Financial Economics*, 69, 505-527.
- McNichols, M.R., & Stubben, S.R. (2008), "Does earnings management affect firms' investment decisions?", *The Accounting Review*, 83(6), 1571-1603.
- Memiş M. Ü., & Çetenak H. E. (2012) "Earnings Management, Audit Quality and Legal Environment: An International Comparison", *International Journal of Economics and Financial Issues* Vol. 2, No. 4, 2012, pp.460-469
- Nobes, C., & Perramon, J. (2013). Firm size and national profiles of IFRS policy choice. *Australian accounting review*, 23(3), 208-215.
- Önder, Ş., & Ağca, A. (2013). "Toplam Tahakkuk Modelleri İle Türkiye'de Kar Yönetiminin Ölçülmesi: İMKB'de Yer Alan İşletmeler Üzerine Ampirik Bir Araştırma", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, EYİ 2013 Özel Sayısı, 35-47.
- Piot, C., & Janin R. (2005). "Audit Quality and Earnings Management in France" <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.830484>
- Tendeloo, B.V., & Vanstraelen, A. (2008). "Earnings Management and Audit Quality in Europe: Evidence From the Private Client Segment Market", *European Accounting Review*, 17-3, 447-469.